

IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI AXBOROT XURUJLARI VA TAHDIDLARI: MUAMMOLAR, OQIBATLAR VA YECHIMLAR

Qobiljonova Mavludaxon Qobiljon qizi

Andijon davlat Pedagogika insituti Musiqa ta'lim yo'nalishi 1- kurs talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarda sodir bo'layotgan axborot xurujlari va tahdidlarining mazmuni, turlari, maqsadlari va salbiy oqibatlari chuqur tahlil etilgan. Shuningdek, bu tahdidlarning yoshlar ongiga, ijtimoiy barqarorlikka va milliy xavfsizlik tizimiga ta'siri haqida ilmiy fikrlar ilgari suriladi. Maqola so'ngida axborot xurujlariga qarshi kurashishda media savodxonlik, texnologik vositalar va huquqiy mexanizmlarning roli alohida ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, axborot xavfsizligi, dezinformatsiya, feyk yangiliklar, axborot urushi, raqamli madaniyat, media savodxonlik.

KIRISH: XXI asr jamiyati axborot asri deb e'tirof etilayotgan bo'lsa, bugungi kun hayotining eng muhim bo'g'inini ijtimoiy tarmoqlar tashkil qilmoqda. Ular shaxsiy fikr bildirish, axborot tarqatish, siyosiy va ijtimoiy faollikni namoyon qilishning erkin maydoniga aylangan. Shu bilan birga, ularning imkoniyatlaridan zararli maqsadlarda foydalanish, ya'ni axborot xurujlari orqali jamiyatga, alohida qatlamlarga yoki davlat institutlariga qarshi tahdidlar keltirib chiqarish holatlari ham kuchaymoqda.

Axborot xurujlari: nazariy asoslar va tushuncha tahlili

Axborot xurujlari — bu axborot resurslaridan foydalanib, maqsadli auditoriyaning fikrlash jarayonini, hissiy holatini, ijtimoiy yoki siyosiy pozitsiyasini manipulyatsiya qilishga qaratilgan harakatlardir.

Amerikalik olim Harold Lasswellning kommunikatsiya modeli (Kim? Nima degan? Qaysi kanal orqali? Kimga? Qanday ta'sir bilan?) axborot xurujlarining mexanizmini tahlil qilishda asosiy nazariy asoslardan biridir. Ijtimoiy tarmoqlar bu modelda “kanal” rolini o'ynaydi. Shu orqali dezinformatsiya yoki manipulyativ kontentlar keng ommaga tezda tarqatiladi.

Asosiy axborot tahdidlari shakllari

Axborot xurujlarining asosiy turlari quyidagilardan iborat:

1. Dezinformatsiya

Atayin yolg'on yoki noto'g'ri kontekstda berilgan axborotlar orqali ijtimoiy muvozanatga putur yetkazish.

2. Feyk yangiliklar

Soxta yangilik saytlari va sahifalar orqali tarqatiladigan, ko'pincha shov-shuvli sarlavhalar bilan odamlarni chalg'itishga mo'ljallangan axborotlar.

3. Trollar va botlar

Ijtimoiy tarmoqlarda ongli ravishda muhokamalarga ta'sir ko'rsatishga urinadigan sun'iy foydalanuvchilar yoki maosh evaziga ishlovchilar.

4. Phishing

Soxta linklar orqali foydalanuvchining shaxsiy axborotlarini o'g'irlash.

5. Psixologik tahdidlar

Jamiyat ruhiyatiga doimiy salbiy axborot orqali ta'sir ko'rsatish.

6. Radikal g'oyalar targ'iboti

Ekstremistik g'oyalarni yoshlar ongiga singdirish.

Tahdidlarning oqibatlari

Axborot xurujlari jamiyatda quyidagi salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi:

- Jamiyatda vahima va ishonchsizlik kuchayadi
- Davlat institutlariga ishonch kamayadi
- Yoshlar orasida radikal g'oyalarga moyillik ortadi
- Ijtimoiy barqarorlik izdan chiqadi
- Milliy xavfsizlikka bevosita tahdid tug'iladi

Axborot tahdidlariga qarshi kurashish yo'llari

Axborot tahdidlariga qarshi kurashish ko'p qirrali, tizimli va uzluksiz yondashuvni talab qiladi:

1. Media savodxonlikni oshirish

Aholi orasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.

2. Huquqiy tartibga solish

Qonunlar orqali manipulyativ kontent tarqatishga qarshi choralar.

3. Texnologik monitoring

Zararli kontentni avtomatik aniqlovchi algoritmlarni joriy etish.

4. Davlat va fuqarolik jamiyati hamkorligi

Ijtimoiy tarmoqlarda mas'uliyatli faoliyatni rag'batlantirish.

XULOSA: Axborot xurujlari — bu zamonaviy jamiyatga qarshi olib borilayotgan eng kuchli va murakkab tahdid shaklidir. Ayniqsa, yoshlar ongiga ta'siri kuchli. Bu tahdidlarning oldini olish uchun har bir shaxs media savodli bo'lishi, davlat esa bu borada kuchli siyosat olib borishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lasswell, H.D. (1948). The Structure and Function of Communication in Society.
2. Oxford Internet Institute. (2020). The Global Disinformation Order.
3. Castells, M. (2012). Networks of Outrage and Hope.
4. Cybersecurity Ventures. (2023). Cybercrime Report.
5. O'zbekiston Respublikasi "Axborot xavfsizligi to'g'risida"gi qonuni. (2021).